

e-mail: yuliyagorodnichenko@gmail.com

ORCID ID: 0000-0003-0473-8101

Researcher ID: AAG-6099-2019

Малишко Віталіна Валеріївна, кандидат економічних наук, доцент кафедри фінансів, обліку і оподаткування ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький ДПУ імені Григорія Сковороди»

вул. Сухомлинського 30, м. Переяслав, 08401, Україна

e-mail: malyshkovitalina@gmail.com

ORCID ID: 0000-0001-8906-9060

Researcher ID: Y-4360-2018

Євтушенко Наталія Миколаївна, кандидат економічних наук, доцент кафедри фінансів, обліку і оподаткування ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький ДПУ імені Григорія Сковороди»

вул. Сухомлинського 30, м. Переяслав, 08401, Україна

e-mail: ilata82@ukr.net

ORCID ID: 0000-0002-4752-6742

ДАННЫЕ ОБ АВТОРАХ

Городниченко Юлия Вадимовна, кандидат экономических наук, доцент кафедры финансов, учета и налогообложения ГБУЗ «Переяслав-Хмельницкий ГПУ имени Григория Сковороды»

ул. Сухомлинского 30, г. Переяслав, 08401, Украина

e-mail: yuliyagorodnichenko@gmail.com

Малышко Виталина Валериевна, кандидат экономических наук, доцент кафедры финансов, учета и налогообложения ГБУЗ «Переяслав-Хмельницкий ГПУ имени Григория Сковороды»

ул. Сухомлинского 30, г. Переяслав, 08401, Украина

e-mail: malyshkovitalina@gmail.com

Евтушенко Наталья Николаевна, кандидат экономических наук, доцент кафедры финансов, учета и налогообложения ГБУЗ «Переяслав-Хмельницкий ГПУ имени Григория Сковороды»

ул. Сухомлинского 30, г. Переяслав, 08401, Украина

e-mail: ilata82@ukr.net

DATA ABOUT AUTHORS

Horodnichenko Yuliia, Ph.D. in Economics, Associate Professor, Chair of Finances, Accounting and Taxation Pereiaslav-Khmelnitskyi Hryhorii Skovoroda State Pedagogical University

Sukhomlynsky Str. 30, Pereiaslav, 08401, Ukraine

e-mail: yuliyagorodnichenko@gmail.com

Malyshko Vitalina, Ph.D. in Economics, Associate Professor, Chair of Finances, Accounting and Taxation Pereiaslav-Khmelnitskyi Hryhorii Skovoroda State Pedagogical University

Sukhomlynsky Str. 30, Pereiaslav, 08401, Ukraine

e-mail: malyshkovitalina@gmail.com

Yevtushenko Natalia, Ph.D. in Economics, Associate Professor, Chair of Finances, Accounting and Taxation Pereiaslav-Khmelnitskyi Hryhorii Skovoroda State Pedagogical University

Sukhomlynsky Str. 30, Pereiaslav, 08401, Ukraine

e-mail: ilata82@ukr.net

Подано до редакції 18.02.2021

Прийнято до друку 09.03.2021

УДК 336.142.3

<https://doi.org/10.31470/2306-546X-2021-48-202-209>

ФОРМУВАННЯ БЮДЖЕТНОЇ ПОЛІТИКИ В УМОВАХ ТРАНСФОРМАЦІЇ ЕКОНОМІКИ

Канєва Т. В.

Актуальність теми дослідження. Реалізація ефективної бюджетної політики щодо формування та виконання бюджету у системі фінансово-економічних відносин відіграє вагомий роль у процесі регулювання соціально-економічного розвитку країни. В умовах трансформації економіки бюджетна політика виступає вагомим інструментом впливу органів державного управління на соціально-економічні процеси. Підвищення обґрунтованості бюджетної політики потребує застосування системного підходу з огляду на важливість розвитку та взаємоузгодження фінансово-бюджетних інституцій.

Постановка проблеми. Важливість розробки бюджетної політики в умовах трансформації економіки зумовлена необхідністю обґрунтування концептуальних положень координації складових фінансово-бюджетної політики з урахуванням динамічності та циклічності економічних процесів. При цьому при формуванні та виконанні бюджету з метою забезпечення динамічної збалансованості

вагомою умовою є дотримання трансформаційних принципів, які визначають базисну модель забезпечення фінансово-бюджетної стійкості та рівноваги.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблематика розробки бюджетної політики доволі поширена в наукових дослідженнях. Це роботи відомих вітчизняних та зарубіжних науковців: Дж. Кейнса, П. Самуельсона, Дж. Стігліца, С. Кучеренко, Л. Лисяк, Л. Леваєвої, І. Лук'яненко, В. Макогон, М. Пасічного, І. Чугунова та інших.

Виділення недосліджених частин загальної проблеми. Зазначені вище питання актуалізуються у зв'язку з поглибленням процесів трансформації економіки. Вагомим завданням є підвищення стійкості бюджетної системи, що сприятиме створенню умов для макроекономічної стабільності та стійкого зростання економіки. Доцільним є розвиток інструментарію бюджетного регулювання.

Постановка завдання, мети дослідження. Завданнями дослідження є: розкрити роль бюджетної політики економічного зростання, обґрунтувати особливості формування та реалізації бюджетної політики. Здійснити аналіз та оцінку доходної та видаткової частини державного бюджету. Метою дослідження є розкриття напрямів бюджетної політики в умовах трансформації економіки.

Метод або методологія проведення дослідження. У статті застосовано сукупність методів наукового дослідження: системного підходу, статистичного аналізу, структурування, аналізу, синтезу та ін.

Викладення основного матеріалу (результати роботи). Розкрито роль бюджетної політики економічного зростання, обґрунтовано особливості формування та реалізації бюджетної політики. Обґрунтовані напрями бюджетної політики в умовах трансформації економіки.

Галузь застосування результатів. Результати дослідження можуть бути використані в процесі формування і реалізації фінансово-бюджетної політики України, реформування системи державних фінансів та її складових.

Висновки відповідно до статті. Бюджетна політика є дієвим інструментом макроекономічного регулювання, волатильність економічного розвитку та динамічність суспільних процесів визначає необхідність розробки нових підходів щодо формування та виконання бюджету у системі фінансово-економічних відносин з метою посилення регуляторного фінансово-бюджетного механізму для стимулювання темпів економічного зростання. Важливим є взаємоузгоджене поєднання складових фінансово-бюджетного механізму, що сприятиме оптимізації бюджетної архітектури та забезпеченню інноваційному спрямуванню розвитку економіки. Основними передумовами забезпечення якісного рівня бюджетної архітектури є дієвість підходів щодо інституційного забезпечення розвитку бюджетного середовища.

Ключові слова: бюджетна політика, бюджетна система, бюджет, доходи бюджету, видатки бюджету.

ФОРМИРОВАНИЕ БЮДЖЕТНОЙ ПОЛИТИКИ В УСЛОВИЯХ ТРАНСФОРМАЦИИ ЭКОНОМИКИ

Канева Т. В.

Актуальность темы исследования. Реализация эффективной бюджетной политики по формированию и исполнению бюджета в системе финансово-экономических отношений играет важную роль в процессе регулирования социально-экономического развития страны. В условиях трансформационных преобразований бюджетная политика выступает весомым инструментом влияния органов государственного управления на социально-экономические процессы. Повышение обоснованности бюджетной политики требует применения системного подхода, учитывая важность развития и взаимосвязи финансово-бюджетных учреждений.

Постановка проблемы. Важность разработки бюджетной политики в условиях трансформационных преобразований обусловлена необходимостью обоснования концептуальных положений координации составляющих финансово-бюджетной политики с учетом динамичности и цикличности экономических процессов. При этом при формировании и исполнении бюджета с целью обеспечения динамической сбалансированности важным условием является соблюдение трансформационных принципов, определяющих базовую модель обеспечения финансово-бюджетной устойчивости и равновесия.

Анализ последних исследований и публикаций. Проблематика разработки бюджетной политики довольно распространена в научных исследованиях. Это работы известных отечественных и зарубежных ученых: Дж. Кейнса, П. Самуэльсона, Дж. Стиглица, С. Кучеренко, Л. Лысяк, Л. Леваева, И. Лукьяненко, В. Макогон, М. Пасечного, И. Чугунова и других.

Выделение неисследованных частей общей проблемы. Указанные выше вопросы актуализируются в связи с углублением процессов трансформационных преобразований. Весомой задачей является повышение устойчивости бюджетной системы, что будет способствовать созданию условий для макроекономической стабильности и устойчивого роста экономики. Целесообразно развитие инструментария бюджетного регулирования.

Постановка задачи, цели исследования. Задачами исследования являются: раскрыть роль бюджетной политики экономического роста, обосновать особенности формирования и реализации бюджетной политики. Осуществить анализ и оценку доходной и расходной части государственного

бюджета. Целью исследования является раскрытие направлений бюджетной политики в условиях трансформации экономики.

Метод или методология проведения исследования. В статье применена совокупность методов научного исследования: системного подхода, статистического анализа, структурирования, анализа, синтеза и др.

Изложение основного материала (результаты работы). Раскрыта роль бюджетной политики экономического роста, обоснованы особенности формирования и реализации бюджетной политики. Обоснованные направления бюджетной политики в условиях трансформации экономики. Область применения результатов. Результаты исследования могут быть использованы в процессе формирования и реализации финансово-бюджетной политики Украины, реформирования системы государственных финансов и ее составляющих.

Выводы соответствия со статьей. Бюджетная политика является действенным инструментом макроэкономического регулирования, волатильность экономического развития и динамичность общественных процессов определяет необходимость разработки новых подходов к формированию и исполнению бюджета в системе финансово-экономических отношений с целью усиления регуляторного финансово-бюджетного механизма для стимулирования темпов экономического роста. Важно взаимосогласованное сочетание составляющих финансово-бюджетного механизма, будет способствовать оптимизации бюджетной архитектуры и обеспечению инновационном направлению развития экономики. Основными предпосылками обеспечения качественного уровня бюджетной архитектуры является действенность подходов к институциональному обеспечению развития бюджетного среды.

Ключевые слова: бюджетная политика, бюджетная система, бюджет, доходы бюджета, расходы бюджета.

FORMATION OF BUDGETARY POLICY IN THE CONDITIONS OF ECONOMIC TRANSFORMATION

Kaneva Tatiana

Relevance of the research topic. The implementation of an effective budget policy for the formation and implementation of the budget in the system of financial and economic relations plays an important role in the process of regulating the socio-economic development of the country. In the conditions of transformational transformations, budget policy is an important tool for the influence of public administration bodies on socio-economic processes. Improving the soundness of fiscal policy requires the application of a systematic approach given the importance of development and coordination of financial and budgetary institutions.

Formulation of the problem. The importance of budget policy development in the conditions of transformational transformations is conditioned by the necessity of substantiation of conceptual provisions of coordination of components of financial and budgetary policy taking into account dynamism and cyclicity of economic processes. At the same time, when forming and executing the budget in order to ensure dynamic balance, an important condition is compliance with the principles of transformation, which determine the basic model of ensuring financial and budgetary stability and balance.

Analysis of recent research and publications. The issue of budget policy development is quite common in research. These are the works of famous domestic and foreign scientists: J. Keynes, P. Samuelson, J. Stiglitz, S. Kucherenko, L. Lysyak, L. Levaeva, I. Lukyanenko, V. Makogon, M. Pasichny, I. Chugunov and others.

Selection of unexplored parts of the general problem. The above issues are relevant in connection with the deepening of the processes of transformation. An important task is to increase the stability of the budget system, which will help create conditions for macroeconomic stability and sustainable economic growth. It is advisable to develop tools for budget regulation.

Problem statement, research goals. The objectives of the study are: to reveal the role of budget policy of economic growth, to substantiate the peculiarities of the formation and implementation of budget policy. Carry out an analysis and assessment of the revenue and expenditure side of the state budget. The purpose of the study is to reveal the directions of budget policy in the conditions of transformational transformations.

Method or methodology of the study. The article uses a set of research methods: a systematic approach, statistical analysis, structuring, analysis, synthesis, etc.

Presentation of the main material (results of work). The role of budget policy of economic growth is revealed, the peculiarities of formation and implementation of budget policy are substantiated. The directions of budget policy in the conditions of transformational transformations are substantiated.

Field of application of results. The results of the study can be used in the process of formation and implementation of financial and budgetary policy of Ukraine, reforming the public finance system and its components.

Conclusions in accordance with the article. Fiscal policy is an effective tool of macroeconomic regulation, volatility of economic development and dynamism of social processes determines the need to develop new approaches to budget formation and implementation in the system of financial and economic relations in order to strengthen the regulatory financial and budgetary mechanism to stimulate economic growth. It is important to have a mutually agreed combination of components of the financial and budgetary mechanism, which will help optimize the budget architecture and ensure the innovative direction of economic development. The main

prerequisites for ensuring a quality level of budget architecture are the effectiveness of approaches to institutional support for the development of the budget environment.

Key words: *budget policy, budget system, budget, budget revenues, budget expenditures.*

JEL Classification: *E62, H60, H70.*

Актуальність теми дослідження. В умовах трансформації економіки нагальною потребою є розробка бюджетної політики економічного зростання, що зумовлено необхідністю посилення ролі бюджету у системі фінансово-економічних відносин, удосконалення регуляторних фінансово-бюджетних механізмів для підтримки процесів економічного розвитку, підвищення результативності виконання бюджетних програм як інструменту суспільного розвитку, обґрунтування стратегічних пріоритетів розвитку системи формування та виконання бюджету. Вагомим є розробка бюджетної політики, яка сприятиме взаємоузгодженню бюджетного інструментарію, оптимізації дохідної та видаткової частин державного та місцевих бюджетів, надасть можливість здійснити розмежування стратегічних та оперативних цілей бюджетної політики. Комбінаторне застосування бюджетного інструментарію має кореспондувати із стратегічними пріоритетами соціально-економічного розвитку країни. Зазначене свідчить про актуальність і своєчасність даного дослідження та обумовило визначення його мети – обґрунтування напрямів бюджетної політики в умовах трансформації економіки.

Ступінь дослідження даної проблеми вченими. Серед вагомих досліджень зарубіжних вчених щодо формування та реалізації бюджетної політики слід назвати праці: Дж. Кейнса, П. Самуельсона, Дж. Стігліца [1-3]. Питанням розробки бюджетної політики за сучасних умов присвячено праці вітчизняних вчених: С. Кучеренко [4], Л. Лисяк [5], Л. Леваєвої [4], І. Лук'яненко [6], В. Макогон [7-8], М. Пасічного [9], І. Чугунова [7-8, 10-12, 14] та інших. Разом з тим, в умовах трансформації економіки важливим є подальше удосконалення трансформаційних засад бюджетної політики.

Метою дослідження є обґрунтування напрямів бюджетної політики в умовах трансформації економіки. Для досягнення зазначеної мети поставлено такі **завдання**: розкрити роль бюджетної політики економічного зростання; обґрунтувати особливості формування та реалізації бюджетної політики; здійснити наліз та оцінку дохідної та видаткової частини державного бюджету; розкрити напрями бюджетної політики в умовах трансформації економіки.

Методи дослідження. У даному дослідженні використано системний метод: при розкритті ролі бюджетної політики економічного зростання. Порівняльний метод застосовано при обґрунтуванні особливостей формування та реалізації бюджетної політики. Факторний метод та наукового абстрагування використано при розкритті напрямів бюджетної політики в умовах трансформації економіки.

Результати дослідження. З метою сприяння процесу збалансованої макроекономічної стабілізації та стійкого економічного розвитку питанням формування бюджетної політики приділяється все більше уваги як в теоретичних розробках так і в методологічних дослідженнях різних наукових шкіл. Обґрунтованість управлінських рішень щодо формування бюджетної політики надає можливість для ефективної гармонізації фінансово-економічного та бюджетного планування; орієнтування учасників бюджетного процесу на досягнення конкретних результатів виходячи із стратегічних цілей соціально-економічного розвитку країни. Важливість підвищення якісного рівня бюджетної політики також обумовлюється необхідністю врахування довгострокових соціально-демографічних тенденцій розвитку суспільства та реальних можливостей економіки, оцінки їх впливу на макроекономічну стабільність.

Актуальним є визначення ролі бюджету, розбудова методологічних засад його формування та виконання у системі фінансово-економічних відносин. Питання удосконалення системи формування та виконання бюджету взаємопов'язані із розширенням завдань і функцій, які постають перед органами державної влади та місцевого самоврядування.

Ступінь впливу бюджетного інструментарію на макроекономічну динаміку з урахуванням динамічності та циклічності економічних процесів залежить від особливостей перерозподілу суспільного багатства між громадянами та територіальним громадами, моделі бюджетної архітектури. Вагомими інструментами впливу бюджетної політики на рівень економічного зростання є структура та рівень податкових надходжень бюджету. Враховуючи множинність векторів бюджетно-податкової політики органи державного управління здійснюють вагомий вплив на соціально-економічні процеси. Якісний розвиток людського капіталу, зростання рівня споживання населення є вагомими завданнями бюджетної політики, яка взаємопов'язана із програмами довгострокового соціально-економічного розвитку країни [7]. Важливим є оцінка ефекту мультиплікатора доходів та видатків бюджету. З метою стабілізації бюджетної системи розробляється комплекс заходів фінансово-бюджетної політики. Удосконалюються підходи щодо формування та виконання бюджету у системі фінансово-економічних відносин. Вагома увага приділяється питанням розвитку державно-приватного партнерства. Бюджетна політика, в значній мірі, спрямована на розвиток людського капіталу [8].

Глобальна фінансова криза значною мірою вплинула на макроекономічну стабільність в країнах з розвинутою та трансформаційною економікою. Вагомими постали завдання щодо обґрунтування шляхів відновлення порушеної економічної рівноваги, забезпечення фінансово-бюджетної стабілізації економіки. Зазначене активізувало процеси розробки і реалізації стратегій розвитку країн, у тому числі бюджетної політики [11]. На даний час, в економічній науці визначається, що політики повинні відображати конкретні напрями та шляхи реалізації забезпечення соціально-економічного розвитку країн. Разом з цим вагомим

завданням є оцінка особливостей формування та виконання державного бюджету, що сприяє підвищенню якісного рівня бюджетної політики, особливо щодо доходної частини [12].

До Державного бюджету України у 2020 році надійшло 1076,0 млрд грн, що на 77,7 млрд грн, або на 7,8 % більше ніж у попередньому році. Доходи державного бюджету становили 105,3 % річного показника, затвердженого Верховною Радою України, зі змінами. Перевиконання річного затвердженого показника становило 54,0 млрд.грн. Рівень виконання річного розпису з урахуванням змін, внесених розпорядниками коштів державного бюджету, за спеціальним фондом (переважно через збільшення річних показників по власних надходженнях бюджетних установ) становив 100,8 % (табл. 1).

Таблиця 1. Доходи Державного бюджету України

Статті доходів	2020 млрд.грн.	Темп росту до 2019 року, %
РАЗОМ ДОХОДІВ	1076,0	107,8
<i>у тому числі:</i>		
Податок та збір на доходи фізичних осіб	117,3	106,7
Податок на прибуток підприємств	108,7	101,5
Рентна плата за користування надрами	47,1	114,2
Акцизний податок з вироблених в Україні підакцизних товарів (продукції)	80,4	115,1
Акцизний податок з ввезених на митну територію України підакцизних товарів (продукції)	57,8	108,2
ПДВ з вироблених в Україні товарів (робіт, послуг) з урахуванням бюджетного відшкодування	126,5	142,2
Відшкодування ПДВ	-143,1	94,2
ПДВ з ввезених на територію України товарів	274,1	94,6
Ввізне мито	30,2	101,2
Частина чистого прибутку (доходу) державних або комунальних унітарних підприємств та їх об'єднань, що вилучається до відповідного бюджету, та дивіденди (дохід), нараховані на акції (частки) господарських товариств, у статутних капіталах яких є державна або комунальна власність	70,7	152,8
Кошти, що перераховуються Національним банком України відповідно до Закону України «Про Національний банк України»	42,7	65,8
Власні надходження бюджетних установ	69,0	149,5

Джерело: розраховано на основі даних [12].

На виконання доходної частини державного бюджету у 2020 році вплинули наступні основні фактори:

- стрімке поширення пандемії гострої респіраторної хвороби COVID-19, спричиненої коронавірусом SARS-CoV-2 та обмеження, введені для боротьби з нею;
- зростання середньої заробітної плати на 10,4 % та зменшення середньооблікової кількості штатних працівників на 1,3 %;
- підвищення ефективності адміністрування податків і зборів, удосконалення роботи системи моніторингу відповідності податкових накладних критеріям оцінки ступеня ризиків;
- зменшення у 2020 році залишку невідшкодованих сум ПДВ на 9,1 млрд.грн. до 18,3 млрд. грн.;
- щорічне 20 % збільшення специфічної ставки акцизного податку з тютюнових виробів та скорочення виробництва тютюнових виробів на 5 %;
- зниження на 9,5 % прибутку прибуткових підприємств у січні–вересні 2020 року та одноразове надходження податку на прибуток підприємств від НАК «Нафтогаз України» внаслідок отримання від БАТ «Газпром» компенсації на виконання рішення Стокгольмського арбітражу;
- надходження від сплати дивідендів акціонерним товариством «Національна акціонерна компанія «Нафтогаз України», в т.ч. внаслідок отримання від БАТ «Газпром» компенсації на виконання рішення Стокгольмського арбітражу;
- падіння обсягів видобутку природного газу та нафти відповідно на 2,2 % та 2,4 %;
- послаблення проти минулого року середнього офіційного обмінного курсу гривні до долара США та євро відповідно на 4,3 % та 6,3 %, при цьому фактичний обмінний курс залишався міцнішим, ніж врахований в бюджеті;
- зменшення обсягів імпорту та експорту товарів за даними Національного банку України відповідно на 14,7 % та 2,0 %.

Доходи загального фонду державного бюджету знизились на 0,3 %, або на 2,3 млрд. грн. до 877,6 млрд. гривень. Рівень виконання річного показника, затвердженого Верховною Радою України зі змінами, за загальним фондом державного бюджету становив 102,2 %, перевиконання – 18,9 млрд. грн, у т.ч. за рахунок:

ФІНАНСИ, ГРОШОВИЙ ОБІГ, КРЕДИТ

перевиконанням показників:

- податку на додану вартість у сумі 10,5 млрд. грн;
- акцизного податку у сумі 6,0 млрд. грн;
- податку на доходи фізичних осіб у сумі 6,0 млрд. грн;

та недовиконанням показників:

- податку на прибуток підприємств у сумі 2,4 млрд. грн;

- частини чистого прибутку (доходу) господарських організацій та дивідендів нарахованих на акції у сумі 1,5 млрд. грн;

- рентної плати за надра у сумі 0,8 млрд. гривень.

Вагомим завданням бюджетної політики є забезпечення належного рівня соціального захисту. Зокрема, у Державному бюджеті України на 2021 рік на реалізацію програм соціального захисту передбачені наступні видатки, серед яких:

- виплата пільг і житлових субсидій громадянам на оплату житлово-комунальних послуг, придбання твердого та рідкого пічного побутового палива і скрапленого газу у грошовій формі – 36,6 млрд. грн;
- надання щомісячної адресної допомоги внутрішньо переміщеним особам для покриття витрат на проживання, в тому числі на оплату житлово-комунальних послуг, – 3,1 млрд.грн;
- соціальний захист громадян, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи – 2,6 млрд. грн, що на 592,5 млн. грн більше, ніж у попередньому році;
- щорічна разова грошова допомога ветеранам війни і жертвам нацистських переслідувань та соціальна допомога особам, які мають особливі та особливі трудові заслуги перед Батьківщиною – 1,4 млрд.грн;
- довічні державні стипендії – 6,9 млн.грн.

В розрізі функціональної класифікації видатків найбільший темп росту видатків Державного бюджету порівняно з попереднім роком спостерігається щодо видатків на охорону здоров'я, економічну діяльність, соціальний захист та соціальне забезпечення (табл. 2).

Таблиця 2. Видатки Державного бюджету України

	2020 млрд.грн.	Темп росту до 2019 року, %
РАЗОМ ВИДАТКІВ	1288,0	120,1
Загальнодержавні функції	163,8	97,4
у т.ч. обслуговування державного боргу	119,7	100,4
Оборона	120,4	112,9
Громадський порядок, безпека, судова влада	157,7	112,5
Економічна діяльність	168,9	233,4
Охорона навколишнього середовища	6,6	105,1
Житлово-комунальне господарство	0,1	81,9
Охорона здоров'я	124,9	324,0
Духовний та фізичний розвиток	9,8	98,6
Освіта	52,9	102,3
Соціальний захист та соціальне забезпечення	322,7	147,6
у т.ч. Соціальний захист пенсіонерів	202,3	111,0
Міжбюджетні трансферти	160,2	61,5

Джерело: розраховано на основі даних [12].

Вдосконалення бюджетної політики щодо формування доходів бюджету доцільно здійснювати з врахуванням особливостей соціально-економічного розвитку країни. В умовах трансформації економіки вагомими завданнями є оптимізація структури доходної частини державного бюджету, подальший розвиток бюджетно-податкового механізму, зокрема шляхом встановлення відповідних критеріїв та вимог щодо надання податкових пільг, спрощення системи адміністрування податків, удосконалення інструментів трансфертного ціноутворення. Доцільним є удосконалення майнового оподаткування та розширення прогресивної шкали податку на доходи фізичних осіб [14].

Підвищення ефективності бюджетної політики щодо видатків зумовлює дотримання низки макроекономічних умов, зокрема узгодженість бюджетного планування з стратегічними пріоритетами державної політики соціально-економічного розвитку, повноцінне впровадження у бюджетний процес середньострокового бюджетного планування, розширення фінансових повноважень розпорядників бюджетних коштів з одночасним посиленням їх відповідальності за досягнення визначених результатів виконання бюджетних програм. Для підвищення якісного рівня системи бюджетного регулювання її результативності доцільним є упорядкування та системний перегляд бюджетних програм, їх інвентаризація, розробка та затвердження дієвих паспортів бюджетних програм.

Висновки. Бюджетна політика є дієвим інструментом макроекономічного регулювання, волатильність економічного розвитку та динамічність суспільних процесів визначає необхідність розробки нових підходів щодо формування та виконання бюджету у системі фінансово-економічних відносин з метою посилення

регуляторного фінансово-бюджетного механізму для стимулювання темпів економічного зростання. Важливим є взаємоузгоджене поєднання складових фінансово-бюджетного механізму, що сприятиме оптимізації бюджетної архітектури та забезпеченню інноваційному спрямуванню розвитку економіки. Основними передумовами забезпечення якісного рівня бюджетної архітектури є дієвість підходів щодо інституційного забезпечення розвитку бюджетного середовища.

Рушійною силою процесу структурних зрушень є швидке, ефективне і стійке накопичення капіталу в контексті розробки стратегій в сфері розвитку та координація стратегічного управління в державному секторі економіки з заходами бюджетної політики. Рівень суспільного добробуту залежить від обґрунтованості бюджетної політики. Визначення фінансово-бюджетних перспектив спрощує процедуру затвердження річних бюджетів та підвищує ефективність механізму бюджетного регулювання. Вагомою метою обґрунтування фінансово-бюджетних перспектив є посилення фінансово-бюджетної дисципліни, шляхом забезпечення контролю за використанням бюджетних коштів. Також, зазначене сприяє підвищенню рівня передбачуваності державних витрат та взаємоузгодженості дій учасників бюджетного процесу.

Список використаних джерел

1. Кейнс Дж. М. *Общая теория занятости, процента и денег*; пер. с англ. М.: Либроком, 2017. 352 с.
2. Самуэльсон П. Э., Нордхаус В. Д. *Экономика*. 19-е изд.; пер. с англ. М.: Вильямс, 2015. 1360 с.
3. Стиглиц Дж. *Цена неравенства. Чем расслоение общества грозит нашему будущему*; пер. с англ. М.: Эксмо, 2016. 512 с.
4. Кучеренко С. Ю., Леваева Л. Ю. *Аналіз доходів та видатків державного бюджету України. Економічний вісник університету*. 2016. № 31/1. С. 252–262.
5. Лисяк Л. *Бюджетна політика як інструмент забезпечення бюджетної безпеки України. Modern Economics*. 2018. №9. С. 53–59.
6. Лук'яненко І. Г. *Моделювання впливу змін фіскальної політики на економіку України. Бізнес Інформ*. 2012. № 4. С. 201–204.
7. Chugunov I., Makohon V. *Fiscal strategy as an instrument of economic growth. Baltic Journal of Economic Studies*. 2019. V.5 № 3. pp. 213-217
8. Chugunov I., Makohon V. *Budgetary projection in the system of financial and economic regulation of social processes. Baltic Journal of Economic Studies*. 2020. V. 6. N. 1. pp. 130-135.
9. Пасічний М. Д. *Бюджетна політика та економічний розвиток. Економічний вісник університету*. 2020 № 44. С. 153–164.
10. Чугунов І. Я., Козарезенко Л. В. *Державне фінансове регулювання розвитку людського потенціалу. Вісник КНТЕУ*. 2017. №3. С. 116–132.
11. Chugunov I., Makohon V., Markuts Y. *Budgetary policy of the emerging countries in conditions of institutional transformations. Problems and Perspectives in Management*. 2019. V. 17, № 4, pp. 252-261.
12. *Бюджетно-податкова політика у системі регулювання економіки : монографія / за заг. ред. І. Я. Чугунова. Київ : Глобус-Пресс, 2018. 350 с.*
13. Закон України «Про Державний бюджет України на 2020 рік» від 14.11.2019 № 294-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/294-20/ed20200403#Text>.
14. Чугунов І. Я., Макогон В. Д. *Бюджетна стратегія в умовах економічних перетворень. Вісник КНТЕУ*. 2018. № 5. С. 5–18.

References

1. Kejns, Dzh. M. (2017). *Obshhaya teoriya zanyatosti, procenta y' deneg* [The general theory of employment, interest and money]. Moscow: Ly'brokom. 352 p. [in Rus].
2. Samuel'son, P. E., Nordkhaus, V. D. (2015). *Ekonomyka* [Economics]. Moscow: Vyl'yams [in Rus].
3. Sty'glycz, Dzh. (2016). *Cena neravenstva. Chem rassloeny'e obshhestva grozyt' nashemu budushhemu* [The price of inequality. How does the stratification of society threaten our future]. Moscow: Éksmo. 512 p [in Rus.].
4. Kucherenko S. Yu., Levaieva L. Yu. (2016). *Analiz dokhodiv ta vydatkiv derzhavnoho biudzhetu Ukrainy* [Analysis of receipts and expenditures of the state budget of Ukraine]. *Ekonomichnyi visnyk universytetu – University Economic Bulletin*, 31/1. 252-262. [in Ukr].
5. Lysyak, L. V. (2018). *Biudzhetna polityka yak instrument zabezpechennia finansovoi bezpeky Ukrainy* [Budget policy as a tool to ensure financial security of Ukraine]. *Modern Economics*, 1. 294–299. [in Ukr].
6. Lukianenko I. H. (2012). *Modeliuvannia vplyvu zmin fiskalnoi polityky na ekonomiku Ukrainy* [Modeling the impact of changes in fiscal policy on the economy of Ukraine]. *Bizness Inform – Business Inform*, 4. 201–204. [in Ukr].
7. Chugunov, I. Ya. Makohon V. D. (2019). *Fiscal strategy as an instrument of economic growth. Baltic Journal of Economic Studies*. V. 5. № 3. 213-217. [in Eng.]
8. Chugunov, I. Ya. Makohon V. D. (2020). *Budgetary projection in the system of financial and economic regulation of social processes. Baltic Journal of Economic Studies*, V. 6. № 1. 130-135. [in Eng.]
9. Pasichnyi, M. (2020). *Biudzhetna polityka ta ekonomichni rozvytok* [Fiscal policy and economic development]. *Ekonomichnyi visnyk universytetu – University Economic Bulletin*, 44. 153-164. [in Ukr].
10. Chugunov, I. Ya., Kozarezenko L. V. (2017). *Derzhavne finansove rehuliuвання rozvytku liudskoho potentsialu* [State financial regulation of human potential development]. *Visnyk KNTEU*, 3. 116–132. [in Ukr].

11. Chugunov I., Makohon V., Markuts Y. (2019). Budgetary policy of the emerging countries in conditions of institutional transformations. *Problems and Perspectives in Management*, V 17, № 4. 252-261. [in Eng.]

12. Chugunov, I. Ya. Kanieva, T. V. and Pasichnyi, M. D. (2018), *Biudzhetno-podatкова polityka u systemi rehuliuвання ekonomiky* [Fiscal policy in the system of regulation of the economy], Hlobus-Press, 250. Kyiv, Ukraine.

13. Zakon Ukrainy «Pro Derzhavnyi biudzhet Ukrainy na 2020 rik» vid 14.11.2019 № 294-IX [Law of Ukraine «On the State Budget of Ukraine for 2020» dated 14.11.2019 № 294-IX]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/294-20/ed20200403#Text> [in Ukr.]

14. Chugunov, I. Ya. Makohon V. D. (2018). *Biudzhetna stratehiia v umovakh ekonomichnykh peretvoren* [Budget strategy in the conditions of economic transformations]. *Visnyk KNTEU*, 5. 5–18. [in Ukr.]

ДАНІ ПРО АВТОРА

Канєва Тетяна Володимирівна, кандидат економічних наук, доцент, декан факультету фінансів та обліку Київського національного торговельно-економічного університету

e-mail: tetjana@ukr.net

ORCID ID: 0000-0002-3302-9593

Researcher ID: C-3581-2019

ДАННЫЕ ОБ АВТОРЕ

Канева Татьяна Владимировна, кандидат экономических наук, доцент, декан факультета финансов и учета Киевского национального торгового-экономического университета

e-mail: tetjana@ukr.net

DATA ABOUT THE AUTHORS

Kanyeva Tatiana, Candidate of Science (Economics), Associate Professor, Dean of the Faculty of Finance and Accounting of the Kyiv National University of Trade and Economics

e-mail: tetjana@ukr.net

Подано до редакції 01.03.2021

Прийнято до друку 20.03.2021

УДК 336.142.3

<https://doi.org/10.31470/2306-546X-2021-48-209-215>

ІНСТИТУЦІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СТІЙКОСТІ СИСТЕМИ ДЕРЖАВНИХ ФІНАНСІВ

Макогон В. Д.

Актуальність теми дослідження. В сучасних умовах система державних фінансів виступає вагомим інструментом регулювання соціально-економічних процесів, інтенсифікації економіки. Вагомими чинниками, які впливають на якісний рівень функціонування системи державних фінансів є фінансово-економічні ризики зумовлені трендом економічного розвитку. Відповідно оцінка фінансово-економічних ризиків є важливою умовою для розробки обґрунтованої фінансово-бюджетної політики, розвитку інституційного забезпечення стійкості системи державних фінансів та економічної безпеки країни в цілому.

Постановка проблеми. Виходячи із трендів економічного розвитку як країн з трансформаційною, так і розвинутою економікою, в сучасних умовах, вагомими завданнями є: обґрунтування стратегічних завдань фінансово-бюджетної політики щодо підвищення рівня стійкості системи державних фінансів та її складових; взаємоузгодження рішень органів державного управління. При цьому розвиток інституційного забезпечення стійкості системи державних фінансів має здійснюватись з врахуванням глобалізаційних процесів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблематика розвитку інституційного забезпечення стійкості системи державних фінансів доволі поширена в наукових дослідженнях. Це роботи відомих вітчизняних та зарубіжних науковців: Дж. Кейнса, П. Самуельсона, Дж. Стігліца, В. Танзі, О. Василика, І. Запатріної, С. Кучеренко, Л. Лисяк, Л. Леваєвої, І. Лук'яненко, М. Пасічного, А. Соколовської, І. Чугунова та інших.

Виділення недосліджених частин загальної проблеми. Зазначені вище питання актуалізуються у зв'язку з поширенням гострої респіраторної хвороби COVID-19, яка вплинула на тренд економічного розвитку, зумовила порушення бюджетної рівноваги, що вимагає розв'язання низки конкретних завдань, пов'язаних з розвитком інституційного забезпечення стійкості системи державних фінансів та її складових.

Постановка завдання, мети дослідження. Завданнями дослідження є: розкрити роль системи державних фінансів у регулювання соціально-економічних процесів; обґрунтувати особливості економічної безпеки та її складових; здійснити аналіз та оцінку показників фінансової безпеки України. Метою дослідження є розкриття напрямів фінансово-бюджетної політики щодо забезпечення стійкості системи державних фінансів.

Метод або методологія проведення дослідження. У статті застосовано сукупність методів наукового дослідження: системного підходу, статистичного аналізу, структурування, синтезу та ін.